

1. Prof. Dr. Abdullah Kahraman

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi¹

Tayyar Bey'i daha yakından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenci olduğum yıllarda, yan sınıftan tefsir derslerinde tanıma fırsatı buldum. Bizim dersimize gelmediği halde sırf istifade etmek, özellikle rü'yet-i hilâl konusundaki ilginç ve tecrübe dolu açıklamalarını dinlemek için onun derslerine bir süre devam etmişim.

Başkanlık yaptığı dönemi değerlendirecek yaş ve bilgi seviyesinde olmadığım için bu yıllarla ilgili bilgilerim daha çok muarızlarının nakline dayanıyordu. Fakat şahıs ve fikirler hakkında son kararı kendi gözlemlerim sonucu vermek gibi bir tabiata sahip olduğum için Tayyar Hoca ile ilgili olarak söylenenleri de dinlemekle yetiniyordum. Hocanın devam ettiğim tefsir derslerinin, diğer arkadaşlar gibi bende de çok müspet tesirler bıraktığını ve birçok arkadaşın, "Hocayı bize yanlış anlatmışlar" dediğini net olarak hatırlıyorum.

Özellikle hilâlin gözetlenmesiyle ilgili ikna edici ve mantıklı açıklamaları o yaşımızda bizi konunun istismarcılarına alet olmaktan ve maceralara sürüklenmekten kurtarmıştı. Fakat kendisiyle görüşmek için birkaç defa yolunu tuttuğumuz İSAM'da bu fırsatı bir türlü yakalayamadım. Çünkü o hep meşguldü. *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nin hazırlanmasında görevleri olduğunu duyuyorduk. Ne zaman ki İSAM vücut buldu, o zaman hocayı ve ne ile meşgul olduğunu daha iyi anlamaya başladım.

Tayyar Bey ile kalben bütünleşmemi sağlayan esas tarih, sekiz yıllık eğitim tartışmaları sırasında Kur'an kursları, İmam-Hatip liseleri ve özellikle hâfızlık eğitimiyle ilgili olarak verdiği mücadeleden sonra olmuştur. Birçok televizyon programında kendisini izleyen neslimiz, hatta yıllarca onun aleyhinde propaganda yapanlar, eski kanaatlerini gözden geçirmek için iyi bir fırsat yakalamış oldular. İşte bu tarihten sonra eskiden Tayyar Hoca hakkında artık rahatlıkla fikir beyan ediyor ve onun Kur'an eğitimi yolundaki yüksek performanslı mücadelesini misyonuna örnek gösterebiliyordum.

İşte böyle bir dönemde beni hiç tanımayan İstanbul Milletvekili Dr. Tayyar Altıkulaç'ın makamından arandığım söylendi. Sekreter hanımın sesini duyduğumda böyle bir şeye inanmadım ve birilerinin bana şaka yaptığını düşündüm. Fakat biraz sonra, hatta bağlanan sesi duyduğumda bana söylenenin doğru olduğunu anladım. Bakü'de sürdürülen din eğitimi hizmeti için benim uygun bir isim olduğum kendisine söylenmiş. Bazı hususları sorup öğrendikten sonra hiç tereddüt etmeden kabul ettim. Sevindim, heyecanlandım, fakat bir o kadar da endişelendim. Heyecanlanmamın tek sebebi, bir hizmet adamı olduğuna inandığım Tayyar Hoca'nın beni böyle bir iş için aramasıydı. Endişeme mahal olan ise bu teveccühe lâayık olup olamama yolundaki tereddütlerimdi. Ama bu davet bana Tayyar Bey'i daha yakından tanıma fırsatı verecekti ve öyle de oldu.

---

¹ Abdullah Kahraman Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarımda hasbelkader öğrencim olmuş. Ben kendisini Bakü İlahiyat Fakültesi'ndeki hizmetleri vesilesiyle tanıma fırsatı buldum. Bu itibarla onun anlattıkları benim Diyanet'teki görev yıllarımla değil, Azerbaycan'da bulunduğu, benim de aynı ülkede sürdürülen hizmetlerle meşgul olduğum dönemle ilgilidir. Abdullah Bey'in gönderdiği metinde hak etmediğim nitelermelerin bazılarını, kendisinin hoşgörüsünü umarak metinden çıkarmayı denediysem de, yazının bütünlüğünü bozacağını görerek bunu istediğim kadar yapamadım. Takdiri okuyuculara bırakıyorum (T.A.).

Bakü’de üç yıl gece gündüz, zevkle, madden yorulup mânen dinlenerek birlikte çalıştık. Hayatımın dönüm noktası olan bu üç yıl, hocamız vasıtasıyla Allah’ın bana bir lufu idi. Çünkü birlikte yaptığımız hizmetlerin Allah için olduğundan bir gün olsun şüphe duymadım.

Daha önce sert, tavizsiz ve kendi otoritesinin dışında bir fikir kabul etmez gibi tanıtılan hocamızın bu özelliklerinin olumsuz değil, aksine olumlu ve mâkul noktalarda olduğuna yakından şahit oldum. Yani anlayabildiğim kadarıyla o, istişare ve bilgiye dayalı kararlarında otoritesini feda etmeyen bir yapıya sahiptir. Doğru bildiği işi, sonuca ulaştırmadan canı rahat etmeyen, boş işlere zaman harcamayan, insanlık ve Müslümanlık adına derdi ve davası olan, bu uğurda her türlü rahatı terk edebilecek kadar özveri sahibi bir karakterin adamıdır. Samimiyetine, çalışkanlığına, bilgi ve becerisine inandığı kimselerin fikirlerine değer veren, eleştirilerini dikkate alan, şahıs ve olaylarla ilgili kararlarında aceleci olmayan, geniş ve uzun vadeli düşünebilen bir özelliğe sahiptir.

Birçok esere imza atmasına rağmen, ilme asla doymadığını, hatta en çok zevk aldığı şeyin ilim olduğunu her fırsatta vurgulayan hoca, ilmî çalışmalarına da ara vermemiş, Bakü’ye her geldiğinde Kur’an nüshalarıyla ilgili malzemeleri de çantasında taşımış, o yoğunluk içinde fırsat buldukça bu çalışmalarını da sürdürmüştür. Sohbetlerimizin bir kısmı bu çalışmalar etrafında cereyan ettiğinden ve o günlerde ilgilendiği nüshalardan biri Taşkent nüshası olduğundan bu sohbetlere “Taşkent sohbetleri” adını bile vermiştik.

Birkaç hatıra:

Tayyar Hoca ile unutamadığım hatıralar içinde beni etkileyen birkaçını burada anlatmalıyım. Kanaatlerin aksine, bunlardan bir kısmı, onun gözyaşı döktüğünü gösteren hatıralardır.

1. Bir keresinde kendisine sohbetimiz sırasında dünyada en çok beğendiği kâriin (Kur’an okuyucusu) kim veya kimler olduğunu sormuştuk. Mısırlı Abdülfettâh Şa‘şâi ve Mustafa Sıddîk Minşâvî’nin okuyuşlarının kendisini çok etkilediğini söyledi. Türkiye’de en çok kimi beğendiğini sorduğumuz zaman, bir süre sükût ettikten sonra gözlerinden damlalar dökülürken bir taraftan da, “Kerata, ne işin vardı senin o mevlit merasiminde, genç yaşta çekip gittin ve bizi mahrum bıraktın” şeklinde bir cümle mırıldandığına şahit olduk. O, bu cümleleriyle rahmetli İsmail Biçer’i kastediyor, en çok onun okuyuşunu beğendiğini söylüyor ve erken yaşta aramızdan ayrılmasına üzüntüsünü bu şekilde ifade ediyordu.

2. Bir keresinde de Bakü’de din hizmeti veren bir kurumun davetlisi idik. O kurum Bakü ve çevresinde yaptığı din hizmetlerini anlatan bir video sunumu yaptı. Sunum sırasında Şeki bölgesinde bir kursta hâfızlık yaptırıldığından bahsediliyor, hâfızlığını tamamlayanlar için düzenlenen ve rahmetli Abdurrahman Gürses’in katıldığı bir merasim gösteriliyordu. Diğer hizmetleri normal şekilde seyreden Tayyar Hoca, bu kısmı görünce birden hareketlendi, oturduğu koltuktan doğruldu ve “Orayı bir daha gösterir misiniz?” dedi. İki defa seyrettiği bu hâfızlık cemiyeti onu o kadar etkilemişti ki, orada bulunan herkesin dikkatini çekecek kadar duygulandı, gözleri yaşardı ve şöyle dedi: “Bir gün buralarda da Allah’ın kelâmı ezberlenecek ve bu coğrafyada hâfızlar yetişecekti. Bunu hayal bile edemezdik. Allah’a çok şükür, sizi tebrik ediyorum arkadaşlar!”

3. Hocanın gayret ve girişimleriyle açılan Bakü İlâhiyat Fakültesi’nin ilk mezunlarından yedi-sekiz kişi lisans üstü eğitim yapmak için Türkiye’ye gönderilmiş. Bunlar aynı zamanda Tayyar Hoca’nın Bakü İlâhiyat Fakültesi’nde derslerine fiilen girdiği öğrencilerdir. Uzun

zaman sonra doktorasını bitiren bu öğrencilerin üçü, Elşad Mahmudov (İslâm tarihi), Goşgar Selimli (hadis) ve Adile Aslanova (kelâm), Bakü İlâhiyat Fakültesi'nde öğretim elemanı olarak göreve başlayacaklardı. Hoca bu konuda çok heyecanlı görünüyordu. İsrarla fakültenin ders yılı başında bunlara bir örnek ders veya açılış dersi verdirilmesini istiyordu. Talebi doğrultusunda hazırlıkları yaptık.

Fakültenin konferans salonunda bu üç genç öğretim elemanı ilk derslerini vereceklerdi. Onlar derslerini verirken hocanın oturduğu yerde duramadığını, heyecanlandığını ve gözlerinin buğulandığını hissetmiştik. Bu gençler derslerini verdikten sonra Tayyar Hoca'yı duygularını ifade etmek üzere kürsüye davet ettiğimde hocanın ciddi anlamda heyecanlandığını, ellerinin titrediğini, sesinin kısıldığını ve gözlerinin yaşardığını gözlemledik. Kısa ve duygulu bir konuşma yaptı. Hocayı bu kadar heyecandıran bu gençlerin kendi vatanlarından ilim için seçilip yetişmesi ve bu fakültede şimdi hocalık görevini ifa eder hale gelmeleri idi. Ama bunun yanında bir şey daha vardı. Hoca bu öğrencileri Türkiye'ye götürürken Allah'a şöyle dua etmiş: "Allahım! Bu gençlerin yetişip bu fakültede ders verdiklerini bana göstermeden canımı alma!" İşte bugün hoca hem duasının kabul edildiğini hem diktiği fidanın meyve verdiğini görmenin sevincini ve heyecanını yaşıyordu.

4. Kendisiyle Bakü Büyükelçiliğimizde bir resepsiyonda idik. Türkiye'den TBMM başkanının da bulunduğu bir parlamento heyetiyle gelmişti. Resepsiyonda herkes yiyip içiyor, birbiriyle tanışıp sohbet ediyordu. Ben de aynı şeyleri yapıyordum. Bir ara Tayyar Hoca'nın bir köşede derin bir tefekkür içinde olduğunu farkettim. Hemen yanına varıp, "Hocam hayırdır, ters giden bir şey mi oldu?" diye sordum. O, "Hayır bir problem yok" dedi. Ben, "Fakat sizi çok düşünceli gördüm" deyince şu cevabı verdi: "Akşam konuştuğumuz o Türk dünyasına yönelik uluslar arası üniversite konusu vardı ya, işte onun projesine kafam takıldı da..." Yani herkesin gülüp eğlenip sohbet ettiği bir ortamda bile hedefini unutmaması, doğrusu beni çok şaşırtmıştı.

5. Beni etkileyen olaylardan biri de, Tayyar Hoca'nın bir gün ansızın "Kazakistan'dayım, Bakü'ye geliyorum" diyerek bizi araması üzerine gerçekleşmiştir. Hocayı almak üzere hava alanına gidip karşıladığımızda kendisini çok bitkin, yorgun ve halsiz bulduk. Şiddetli bir öksürüğe de tutulmuştu. Ramazan ayında idik ve bu haliyle oruçlu idi. Biz bu durumdan endişelenip doktora gidelim derken o, biraz dinlenirsem geçer dedi ve doktora gitmedi. Eczaneden bir iki ilaç almaya zor ikna ettik. Cüzi bir miktar olan ücreti de bize verdirmedi. Meğer hoca, Kazakistan'nın Türkistan şehrinde yapılması kararlaştırılan, Hoca Ahmet Yesevî Camii için yer seçimi konusunda ortaya çıkan ihtilâflara hakemlik yapsın diye Hoca Ahmet Yesevî Üniversitesi tarafından davet edilmiş ve bu maksatla Türkistan şehrine gitmiş, oralarda üşütmüş. Buna rağmen Bakü'de devam eden İlâhiyat Fakültesi inşaatını ve hizmetleri görmeden geçmek istememiş. Bu haliyle yolunu Bakü'ye uğratmış. Tabiatıyla onun bu durumu bizi etkilemiş, müspet enerji ve şevk vermişti.

6. Tayyar Hoca, yayına hazırlamakta olduğu mushaf nüshalarından birine yazdığı giriş notlarını okuması için arkadaşlarımızdan Prof. Dr. Mustafa Altundağ'a vermişti. Bir konuda Mustafa Bey'in itirazı vardı. Fakat hoca da o konuda ısrar ediyordu. Arapça bir ifade etrafında cereyan eden tartışmaya beni de kattı ve "Sen bu konuda ne diyorsun?" dedi. Ben de Mustafa Bey'in dediği gibi düşündüğümü söyledim. Pek ikna olmadı, "Bakalım kim haklı çıkacak?" dedi ve İstanbul'a döndü. Biz meseleyi unutmuştuk. Günlerden sonra bir telefon görüşmemiz sırasında dedi ki: "Burada işin ehli ve güvendiğim birkaç hocaya da sordum, maalesef siz haklı

çıktınız, metni o şekilde değiştirdim.” Bu da onun ilimde titizliğinin ama aynı zamanda esnekliğinin ve başkalarının fikrine açık olduğunun bir örneği sayılabilir.

Üç yıllık beraberliğimiz müddetince hocamızdan çok şey öğrendim ve çok güzel hatıralarımız oldu. Bize çok kıymetli hayat tecrübelerini anlatırken bir gün bunların kaybolacağından endişe duyup kaleme alması gerektiğini ısrarla önerdiğimizi hatırlıyorum. Allah’tan kendisi için sıhhatli uzun ömürler diliyorum.